

Витезслав НЕЗВАЛ

Витезслав Незвал (1900–1958) XX аср Европа лирикасининг таниқли вакилларида бири эди. Унинг ижодий тадрижини хаёлан жонлантириш учун “Кўприк” (1922) тўплами, “Эдисон” (1928) достони, “Абадий талаба Роберт Давиднинг 52 аламли балладаси” (1936) ва бошқа шеърий мажмуаларини, Иккинчи жаҳон уруши даврида яратилган ва ватанпарварлик руҳи билан суғорилган “Тарихий манзара” (1939–1945) достонини ҳамда шоирни жаҳоний шухратга муяссар этган “Тинчлик кўшиғи” (1950) достонини ва бошқа асарларини эслаш кифоя. В.Незвал шеърлари илгари ҳам ўзбек тилига таржима қилинган.

Жаҳон шеърлатининг дурдоналари исбот этиб турганидек, асл шеър ҳеч қачон ўлмайдди. Балки баъзан ҳаёт ташвишлари билан ўралашиб қолган одамнинг эсидан чиққандек бўлар, лекин

бу ҳолат кўп ҳам узоқ давом этмайди, чунки биз, инсонлар ҳаёт ва кўнгил завқисиз яшай олмаймиз. Шунинг учун унутилгандек туюлган кўшиқ яна ёдга тушади, кўнгилни ва ақлни ёриштиради. Унинг қаторида, бу чех шоирининг энг гўзал мисралари ҳам асрлар оша жаранглайверса, ажаб эмас.

ТУБСИЗ ДАРЁ УЗРА

Сувлар тарам-тарам – эгил-да, кўл чўз,
Боғбон каби бу мевани уз.

Ол-да тафти қайноқ кафтингга шу он,
Етилсину пишсин – бер имкон.

Боғлар узра ёғду таратиб хушбахт,
Шафақ аста қанот ёйган вақт,

Бу кўк оловига кўз тикар экан,
Кафтинг ёзиб юборақол сан.

Шипа фонус кўкка чиққани маҳал
Олис йўлни ёритсин тугал.

Қара, тубсиз дарё узра у қалқиб,
Тўлин ойга айланар балқиб.

КЎШИҚ

Хурккандек, кўлларинг клавиш бўйлаб
Титраб чопар ойдин нур аро.
Сенинг узун олтин сочларинг пойлаб
Бошинг узра ёйиқ тўр аро.
Муҳаббатим, тафтим, қайғу-зорларим,

Тин олади баёт.
Сукунат чўзилар – шавқи ила жим
Теграда бор ҳаёт.

Нозик қўлга лабим тегинди, рўё –
Ичра унга эгилган сайин,
Ўпмайман – каптарни силайман гўё,
Йўқ, силашмас – ундан ҳам майин!

Клавиш салқини лабимга аён,
Билингандек дудоқ талхи ҳам.
Кўзингда тун ўт-ла хайрлашган он
Боғ бўшади-қолди ўша дам.

Мен қорачиғингга чўқдим; дарёнинг
Энг тез оқар еридагидек.
Бутун олам билан авж парвоз онинг
Мен, мен қаърада ётгандайман тек.

* * *

Тамаю манманлик, нафси наҳанглик
Кўр қилганлар, сизни мен маъзур кўрай.
Сизнинг бўйнингизда бадфеълун танглик,
Мен бўш вақтим ўтда ағнаб ўй сурай.

Настарин остида ястаниб ётсам,
Чиму кўкат анқир, иси қанотдай.
Энг оддий нарсани эсга олсам ҳам,
Сезаман ўзимни соппа-соғ, отдай.

СВРАТКА ДАРЁСИ БЎЙИДА

Чумчуккўзлар қийғос очилган бир гул фасли
Қирғоқларни ўт-ўлан, қамиш қоплаган қалин.
Бу ерда чўмилиш – соз, кезиш ҳаловат асли,
Свратка қирғоғи бу, чумчуккўзлар, гул фасли,
Сувлари муздек дарё ўйнар қорамтир ёлин.

Ёз бунда соя-салқин, тангадек офтоб тушмас,
Шундай тасвир бор: бир уй деворида, расмда.
Бу ер зира, мойчечак, ёвшан ҳидларидан маст,
Ёз бунда соя-салқин, – у расм ёддан чикмас, –
Бир боғ ҳовлида кўрдим – болалиқдан эсимда.

Бўлса бордир шод-шодмон гўзал ерлар бундан ҳам,
Дарёлар бор, эҳтимол, Свраткадан мастона,
Лекин бунда туб кўйиб, оила яшайди жам.
Бўлса бордир ободон, гўзал ерлар бундан ҳам,
Балки унда яшашга рози бўлмаган она...
Жаҳон ичра ажойиб давлатлар бор, эмас сир,
Дарёси, даласида зангор, яшиллик кўпроқ,

Моравия¹ суюклигим бўлиб қолар барибир.
 Жаҳон ичра ажойиб давлатлар бор, эмас сир,
 Фақат бу мени тукқан, менга жонажон тупрок.

Серхашам мозорлар бор – тенглаша олмасмиз биз,
 Прагада Вишеград уч карра виқори кўп,
 Брнодаги ул мрамар даҳмалар менга азиз.
 Серхашам мозорлар бор – тенглаша олмасмиз биз.
 Брно ёдгорликлари мен учун юз бор матлуб.

Чумчуккўзлар барқ урган Свраткада, бок, кўклам,
 Ёзда бу ёнбағирни маккажўхори қошлар,
 Қадрдон Брнони тарк этиб, пушмонмиз ҳар дам.
 Чумчуккўзлар барқ урган Свраткада, бок, кўклам,
 Минг марта кезса олам, бундай жойни ким топар...

Ажиб, гўзал жойлар бор, эҳтимол, Свраткадан,
 Инкор этмайман асло – бўлса бордир чиндан ҳам,
 Аммо мен ҳеч ким билан алиштирмасман ватан.
 Ажиб, гўзал жойлар бор, эҳтимол, Свраткадан,
 Бироқ бу менинг ерим, менинг жонажон онам.

ТОВУШ ОҲАНГИ

Сиёҳ, қалам, телпак расми-ла ёдда
 қолган алифбени юнон ҳали билмасди,
 йўқса, Ҳомер бунча кўтаринки келмасди.

Ҳомер – устоз, кимки шонни изласа,
 бу, мен севган шеърят эса,
 алифбедан олган андоза.
 Бахтли дамларимда сўзларим содда.

ТАҚДИР

Барин, тақдир, о насиб,
 Ташлаб кетганим дамда,
 Қолувчи изим босиб
 Бўлмас бутун оламда.

Унинг ё, бунинг ёки
 Нарсаси, чиқари бор.
 Сўзлар чайир, ҳаттоки
 Қочиримлар ҳам тагдор.

Билар фикр этувчи:
 Далилмас чала-ярим.
 Ростини, учиб ўтувчи
 Ҳозлар – менинг шеърларим.
 Бир қисм шеър – буюргани
 Йўлларда беради жон.

¹ Моравия – вилоят.

Ўзин билиб юргани
Сўнгида қолгай омон.

ЁШЛИК ҚАНДАЙ ГЎЗАЛ

Куйдирар гўзал ёшлик
Ишқу меҳри сабаби.
У сезгир ва қуёшли
Аёл бадани каби.

Ёшлик гўзалки, туйғун
Ўйнар ва отар ханда.
Гижжак қиллари уйғун –
Лўли қўл тегизганда.

Гўзал ёшлик, ўтар у
Ёздай тез ҳам бесадо.
Бир боқсанг, тушган совуқ,
Қўшиқ ҳам бўлган адо.

КЕКСАЛИК ҚАНДАЙ ГЎЗАЛ

Кексалик гўзал қандай
Адоғидадир умр.
Чарқоқ – ажин манглайда,
Чаккада бўртган томир.

Кўнгилда сақлаб сирин,
Сокин ишқ боқар зимдан.
Яшаб бўлган яшарин –
Кўрқармиди ўлимдан?

ДАМ

Тоғларда уйғондим, жимликка ғарқ тун.
Кудуғу бошпана – юлдуздай узок.
Билдим, дайди суймас шаҳарни нечун,
Бунда қадам дадил, кўнгил эса чоғ.

Касалдан тургандек, шод дилда долға.
Бир шох кесиб олиб, силаб баргларин,
Бораман, сирли куч етаклар олға,
Кўлим мушт, оламан чукур-чукур тин.

Соф ҳаво симирдим, шудринглар кечиб,
Юлдуз муз сукути, минг қирра очиб,
Сайқал берди фикр шаффофлангунча.
Ўзи фақат расмда кўрган чўпонни
Куй аро, яйловда учратган они –
Ағдарилган қирол севинмас шунча.

